

SPOMINI DUŠANA KOVAČEVIČA

S Titom v bojih na Neretvi in Sutjeski

Na lanski proslavi dneva JLA je upokojeni oficir Dušan Kovačević s Kodeljevega prejel zlato plaketo ZRVS Jugoslavije. Za njegovo dolgoletno požrtvovalno in uspešno delo pri vzgoji rezervnih starešin mu jo je podelila republiška konferenca ZRVS.

Dušan Kovačević se je rodil pred šestdesetimi leti v vasi Hrtič, občina Dvor na Uni na Hrvaškem.

Soseda sva si in skoraj vsak dan se srečava — doslej tudi na raznih sestankih, saj sva bila vrsto let vse do letošnjega januarja v odboru ZRVS Kodeljevo. Že dlje sem vedel, da je med vojno doživel in videl marsikaj, kar bi moralo biti zapisano in ostati v spominu tudi nam in zanamcem. Prisluhnimo njegovim spominom.

»Banija je rodila številne junake, heroje narodnoosvobodilnega boja. Rečem ti, kdor ne ljubi svojega kraja, ne ljubi svoje domovine. Ne misli, da sem lokalist. Ne, v Sloveniji živim vsa povojna leta, vseč mi je tu, toda v družbi vedno s ponosom povem, da sem Banijec.

Le tri kilometre od moje rojstne vasi je bila močna nemško-ustaška postojanka. Tam ustaši, naša vas pa srbska. Niti enega ustaša ni bilo iz naše vasi. Močno oborožene ustaške patrolje, pa tudi večje enote so nas nenehno vznemirjale in dražile. Vsakič, ko so prišli, so požgali nekaj hiš in pretepli nekaj vaščanov. Do spomladi 1942 so požgali vseh 80 hiš. Ljudje so se pred ustaškimi noži skrivali po sosednjih vaseh ali pa bežali na osvobojeno ozemlje. Toda bežati so morali vso vojno, zdaj sem, zdaj tja. Kalvarija je bila to. Iz naše vasi je 20 partizanskih oficirjev in narodni heroj Savo Gajič, ki je padel med NOB — kakor njihovi trije bratje. Le eden je ostal živ in sedaj dela doma na kmetiji.

Že septembra 1941 je bil v vasi ustanovljen narodnoosvobodilni odbor. Takrat sem prvič videl partizane; prišli so, da bi zavarovali sestanek tega prvega odbora ljudske oblasti.

Moj oče je bil vojni invalid iz prve svetovne vojne, sicer pa mizar. Doma imamo majhno kmetijo. Pred vojno sem obiskoval trgovsko hišo, potem pa sem delal v sodnem arhivu v Dvoru na Uni. Ustaši so zaprli mene in očeta, mater pa izgnali v taborišče v Nemčijo. Že sva imela nož na vratu. Prekleti klavci, kako radi so tipali vročo kri! Po raznih peripetijah mi je le uspelo pobegniti v partizane. Bil sem v 16. brigadi 7. banijske divizije. Močni smo bili, zelo močni. Januarja 1943 je bilo v diviziji 4000 borcev (tri brigade), inženirska četa in topništvo.

Zgodovinsko znan je Titov ukaz med četrto sovražno ofenzivo: Prozor mora pasti!

Bili smo ogorčene boje za 4000 ranjencev. In prav zaradi preboja v tej smeri smo morali zavzeti Prozor; pa tudi zato, da smo prišli do hrane in do različne opreme. Srditi boji so se razvneli po vsej okolici. V filmu Bitka na Neretvi je to dobro prikazano, toda bilo je še hujše. Devet brigad je odbijalo Nemce in ustaše s planine Makljen. Spodaj v kotlini so bili ranjenci in morali smo vzdržati, dokler se kolona z ranjenci ni dovolj oddaljila. Takrat sem kot brigadni kurir nesel pošto v štab 7. divizije. Bilo je v Prozoru februarja ali marca 1943. Zrl sem proti skupini višjih oficirjev. Vsaj taki so se mi zdeli. Vidiš, tisti tam na levi strani, ki je tako in tako oblečen, je naš vrhovni komandant tovariš Tito, mi zaupno pove eden naših kurirjev. Titov obraz in postava sta se mi trajno zarezala v spomin. Če bi bil slikar, bi ta prizor še danes lahko narisal.

mudilo, mudilo... Zjutraj nas zbudijo eksplozije granat in mitraljeških rafalov. Skočim pokonci, zbudim tovariše in vsi preseščeno gledamo, ker smo bili sami in sploh nismo vedeli, kdaj in kam je odšla brigada. Iščemo sled, okoli nas treska in grmi, ozračje parajo mitralješki rafali, v daljavi odmevajo eksplozije granat. Tesno nam je bilo pri srcu in malce strah: Kaj bodo rekli v štabu brigade, ker smo tako trdno spali? Zagovarjali se bomo po vojaški in skojevski liniji, če naj se izrazim s takratnim besednjakom.

Hitimo, tečemo, skačemo čez skale in potoke, skoz grmovje in gozdove. Dohitimo neko kolono. Ne, ni naša, to je Druga proletarska. Hitimo mimo nje naprej. Nihče nas ne vpraša, od kod prihajamo in kam hitimo. Preveč smo vsi utrujeni, preveč so nam misli otopele. Dohitimo še eno brigado, potem pa rep naše, šestnajste. Objemamo se, oči se rosijo od radosti, kot bi bili v svatih in ne v preboju ene najhujših sovražnikovih ofenziv.

Sedimo in počivamo. Krogle sikajo okoli nas, a mi smo v zavetju. Mimo gre kolona. Nenadoma se zdrznemo: tam je del kolone Vrhovnega štaba, tamle je tovariš Tito na konju...!

Strokovno izobraževanje rezervnih starešin na Malem Lipoglavu. Vodja skupine Dušan Kovačević je drugi z desne. (Foto: Jože Vidic)

Drugič sem videl Tita na Balinovcu v Zelenogori. Prejšnjega dne je bil ranjen. Bilo je med peto sovražno ofenzivo. Bil sem ves moker od dežja. Skupina borcev, v kateri sem bil, se je od Sutjeske prebijala prek Ozrena k Lučkim kolibam. Na naši levi strani je bil Ljubin grob, kjer se je del Dalmatinske brigade bojeval do zadnjega moža.

Vsak od nas je imel s seboj košček svežega konjskega mesa. Visoko v planini smo ga ponoči pekli ob ognju na prostem. Kako strahovito smo bili utrujeni in izmučeni! Po polnoči je brigada krenila naprej. Budili so nas, a ne zbudili. Vsem pa se je

Dušan Kovačević je osvoboditev dočakal v Ilirski Bistrici kot politkomisar radio čete 7. divizije. Odtistihmal živi v Sloveniji, v Ljubljani pa je deset let. Poročil se je s Slovenko, s katero imata dve hčerki. Je znan in priznan družbenopolitični delavec, deset let je delal v ljudski obrambi in civilni zaščiti naše KS. Ne zmanjka mu volje, moči in vedrine. Še nikoli ga nisem videl namrščenega in jeznega. Njegova »jugoslovanščina« nikogar ne moti. Videti je mlajši, čeprav je prehodil trnovo pot Sutjeske in Neretve.

JOŽE VIDIC